ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՍԱՆԵՒՈՒԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1867 — ԹԻՒ 817

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Հռոմէական խնդիրը երթալով կըշփոթուի ու խիստ վտանգաւոր կերպարանք մի կըստանայ ։ Կարիպալտին՝ որ անցեալները քահանայապետական երկիրը մտնելու ժամանակը իտալական սահմանապահ զօրքերէն բռնուեցաւ ու Գափրերա կղզին տարուելով հսկողութեան ներքև դրուած էր, մօտերս յիշեալ կղզիէն փախչելով՝ իւր կամաւոր զինուորաց գլուխը անցաւ և մինչև ցայսօր գուցէ Հռոմ մտած է յաղթանակաւ ։ Իտալիոյ կառավարութիւնը՝ որ ազգային ընդհանուր բաղձանաց և ազատասիրական շարժման առջև խիստ դժուար կացութեան մը մէջ կըգտնուի, չկրցաւ կամ չուզեց զԿարիպալտին և զԿարիպալտեան կամաւոր զինուորները արգելուլ, որով Գաղղիոյ կառավարութեան հետ ուրուելու վտանգի մէջ անկաւ ։ Գաղղիան ալ իւր կողմանէ չկրցաւ կղերական կամ լաւ ևս է ըսել անդրալեռնական կուսակցութեան ազդեցութիւնը ոտքի տակ առնելով՝ հաստատուն մնալ անմիջամտութեան և ժողովրդեան վեհապետութեան սկզբանց մէջ. ուստի Նաբոլէոն կայսրը՝ իւր ժողովրդական ընտրութիւնը մոռնալով և կայսերական կառավարութեան լուսաւորեալ բարեկամաց կարծեաց ու խրատուց դէմ վարուելով՝ հրաման տուաւ որ գաղղիացի զօրաբանակ մի փոքրիկ նաւատորմիղով Թուլոնէն Հռոմայ ելլէ Չիվիթա-Վեքիա երթալու ։ Գաղղիացի զօրաբանակը արդէն Չիվիթա-Վեքիայի առջև կըգտնուի, և 'ի պահանջել հարկին ցամաքը պիտի ելլէ ։

Գաղղիոյ կառավարութեան այս անակնկալ ընթացքը՝ զոր շատերը քաղաքային (բոլիթիք) ծանր սխալ մըն է, կըսեն, Մեքսիքոյի յարձակման սխալին չափ և նման, մեծ տրտմութիւն պատճառեց գաղղիացի բոլոր ազատասէր լրագրաց ։ որոնք սաստիկ կերպիւ և զօրաւոր փաստերով կըմեղադրեն կառավարութեան ըրած որոշումը՝ որ գրեթէ ընդհանուր դժգոհութեամբ ընդունուեցաւ բոլոր Գաղղիոյ ժողովրդէն ։ Վասնզի այս միջամտութենէն խիստ վտանգաւոր հետևութիւն մի կրնայ ծագիլ, զոր գաղղիական լրագիր մի այսպէս կըբացատրէ ։ "Ենթադրենք, կըսէ, թէ Գաղղիոյ զօրագնդերը Հռոմ մտան 'ի պաշտպանութիւն պապական աշխարհական իշխանութեան և պատերազմ մի ծագեցաւ Աւէնոսս գետոյն եզերքը, հարկաւ Իտալիան մեզի դէմ պիտի ունենամք. . . . Բաց յայսմանէ պարագայից զօրութենէն բռնադատուելով՝ այս տէրութիւնը որ մեր դաշնակիցն է այժմ, կրնայ ըլլալ որ 'ի պահանջել հարկին Պրուսիոյ հետ դաշնակցի ։ և յայնժամ Գաղղիան պիտի պարտաւորի իւր զինուորական զօրութիւնը բաժնել. այսինքն զօրաբանակ մի Հռոմի մէջ ունենալ, զօրաբանակ մի Ալպեան լերանց վերայ և զօրաբանակ մի Ռէնոսի եզերքը''։

Նշանակութեան արժանի է թէ Գաղղիոյ կառավարութիւնը՝ Չիվիթա-Վեքիա զօրաբանակ մի յուղարկելովը հանդերձ ամենևին միտք չունի իտալական կառավարութեան հետ ուրուելու, և կըյուսայ թէ կարող պիտի ըլլայ միաբանութեամբ և բարեկամաբար վախճան մի տալ հռոմէական խնդրոյն ։ "Նաւատորմիղին և գաղղիական զօրաց Չիվիթա-Վեքիա երթալը՝ կըսէ Մօնիթէօր օրագիրը, թշնամութեան գործ մի չէ Իտալիոյ դէմ. և պիտի չխանգարէ այս երկու ազգաց մէջ եղած փոխադարձ բարեկամութիւնը''։

Իտալիոյ մէջ մսիէ Ռաթացիին նախագահութեան եղած պաշտօնէից խորհուրդը՝ քաղաքական դէպքերուն ծանր պարագաներէն ստիպուելով իւր հրաժեշտը տուաւ ։ Թագաւորը նախ Չիալտինի զօրավարին յանձնեց որ պաշտօնէից նոր խորհուրդ մի կազմէ, բայց չկրնալով յաջողիլ, Մէնապրէա զօրապետը հրաւիրուեցաւ 'ի գործ դնել այս ծանր պաշտօնը. որ յաջողեցաւ հետևեալ կերպիւ նոր խորհուրդ մի կազմելու. այսինքն պաշտօնէից խորհրդոյն նախագահութիւնը և արտաքին գործոց տեսչութիւնը իւր վերայ առաւ. Նմանապէս ծովային զօրութեանց տեսչութեանը յանձնառու եղաւ առժամանակեայ կերպիւ ։ Մսիէ Կուալթիէրօ՝ ներքին գործոց պաշտօնեայ, մսիէ Կամպրիայի-Տինի՝ երկրագործութեան, Մ. Գանթէլլի՝ ելևմտից, Մ. Պէրթոլէ՝ հրապարակական շինուածոց, Մ. Վիալէ պատերազմի, և Մ. Մարի՝ արդարութեան տեսուչ անուանեցաւ ։ Վիքթոր-Էմմանուէլ թագաւորը փութացաւ յայտարարութիւն մի հրատարակելու, որով կըհրաւիրէ զԿարիպալտեան կամաւոր զինուորները որ իտալական կանոնաւոր զօրագնդաց առջև անցնին. ծանուցանելով թէ թոյլ պիտի չտայ որպէսզի պատերազմ և հաշտութիւն ընելու իրաւունքը՝ որ իրեն միայն կըվերաբերի, ուրիշները յափշտակեն ։ Նոյն Վեհափառութիւնը յիշեալ յայտարարութեամբ կիմացնէ նաև, թէ իւր կառավարութիւնը՝ միաբանութեամբ Գաղղիոյ կառավարութեան, պիտի աշխատի գործնական կարգադրութիւն մի գտնելու 'ի լուծումն հռոմէական խնդրոյն ։

Փարիզի Մօնիթէօր օրագիրը՝ այս գրուածները 'ի պաշտօնէ հաստատելով՝ կըծանուցանէ, թէ Մէնապրէա զօրապետին պաշտօնէից խորհուրդը կազմուեցաւ, թէ թագաւորին կողմանէ հրատարակեալ յայտարարութիւն մի 'ի խոհեմութիւն կըհրաւիրէ իտալացիները, իմացնելով անոնց թէ՝ բարեկարգութիւնը նորոգուելէ ետև, իտալական կառավարութիւնը՝ միաբանութեամբ Գաղղիոյ կառավարութեան հոգ պիտի տանի կարգի դնելու զհռոմէական խնդիրը ։ Բաց յայսմանէ Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնեայ մսիէ Մուսթիէն՝ Հոկտեմբերի 13—25 ամսաթուով, շրջաբերական նամակ մի յուղարկած է օտար տէրութեանց քով գտնուող գաղղիացի դեսպանաց, որով այս տէրութեանց ուշադրութիւնը կըհրաւիրէ 'ի վերայ փոխադարձ կացութեանը Իտալիոյ և Հռոմի սուրբ Գահին, ծանուցանելով թէ գաղղիական միջամտութեան նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց միայն 1864 Սեպտեմբերի 15ին եղած պայմանադրութեան յարգը ապահովցնել և յետ այնորիկ վերադառնալ ։ Յիշեալ շրջաբերականը կառաջարկէ նաև որպէսզի մեծ տէրութեանց մէջ խորհրդակցութիւն մի ըլլայ՝ հռոմէական խնդիրը կարգի դնելու համար ։

Կըլսեմք թէ Լամարմօրա զօրապետը՝ հռոմէական

[illegible]

(Տարունակութիւն և վերջ ։)(1)

Ցետ այսց ամենից Աստուածաշնչոյ և ազգայնոյն խորհրդածութեանց յաւելումն և վերկուս, մին քան զմին բազմաշահ և օգտակար, նա մանաւանդ յարուցիչ ազգութեանս ։ Նախ հաստատեալ յամենայն վիճակի ուր առի գոլ առաջնորդարան եպիսկոպոսանիստ, դպրոց մի հոգևոր. որ ուսցին տղայք ոչ միայն զսուրբ Գիրս նկարագրական և խորհրդական վերլուծութեամբ, այլև զպատմութիւնս ազգի ազգի մանկութեան. մանաւանդ զեկեղեցական պատմութիւնս և զհաւատալիս արտաքին ազգաց և ազանց՝ զորս շատ հարկաւոր է եկեղեցականին գիտել ։ Երկրորդ՝ շնորհիւ Տեառն, այսօր թէ Էջմիածին և թէ Երուսաղէմ (թող զԿ. Պոլիս՝ ուր լուսաւորեալ և խաւարեալ երկպառակութեամբ, առի, իբրև անբաւական է) ձեռնհաս են յամենայն պարագայս 'ի տալ ազգին Նպաստ՝ անգլեն յօգուտ իւրեանց, այն զորմէ եկեղեցի ծարաւի է և պասքեալ. իմն բուն և վաճառական կանոնգիրս՝ առ 'ի գոլացուցանել զառաւ հօգւոյն ։ Հայր՝ որ ազգ և եկեղեցի այնքան զուրկ է 'ի կանոնաց՝ որչափ մերն. զի եթէ այլոց գիտողաց այն ընդ ական և առաւել ընդ առաւելն՝ տակաւին անկանի մեղանչել, մեզ անգիտանաց մեղանչելն զի՞ պատուական. և եթէ յանցանք սորա են, ո՞ւմ վերաբերի եթէ ոչ գիտնաւորաց եկեղեցւոյ, ունեցողաց հզօր արտօնութեան. (եթէ եկեղեցին ընդունակ լինիցէր մերում կանոնաց, մեք 'ի ջերմ և 'ի քրտնախառն գաւառի առա որ 'ի զրկեն ինչ ընդ երկար՝ քաղին կենսական ազիք, տակաւին քիրան ընդ արեան խառնեալ 'ի հողեարելն. բայց կարեն առնել՝ որոց տուեալ է արտօնութեան). ո՞վ են Նոցա՝ որ չընկալան. ո՞վ ուսոյց նոցա զոր ոչն պահեցին. ո՞վ քարոզեաց զնոսա՝ զոր ոչն անսացին. և եթէ այժմ՝ն ստահակեցին ժողովուրդք դեղեցիկ իմն յանդիմանութեամբ յասել՝ ո՞վ հայր սուրբ, դու՛ք՝ որ զպատուիրան Աստուածային հաղորդողք գործի 'ի ձեռս արարեալ քարոզէք աշխարհի, «Տուք և տացի ձեզ", է՞ր ոչ նշանակն 'ի ձեզ առնուք, տուե՞ալ էք մեզ ինչ՝ առ 'ի դարձուցանել առ ձեզ տակաւք հանդերձ. զի՞նչ մնայ առ այս պատասխանի արդեօք,

Տեա՛ռն եթէ ո՛րքան բարիք 'ի կանոնագրոց կեցին՝ ոչ ոք նկատէ. զի եթէ տպագրեալ կանոնագիրք հասարակալէս 'ի տան և 'ի ձեռս գոյին, ո՞չ ապաքէն իբրև օրէնք և հրովարտակ Աստուածային՝ ունէին սանձահարել զժողովուրդն յարտաքի գնացիցն և բարձին կազ, իրաւունք և անտեղի պահանջք ժողովրդեան յեկեղեցւոյ, ո՞չ ապաքէն անդորրացեալ եկեղեցւոյ՝ զերծ և զպաշտօնեայն պահելոց է 'ի բազմածուփ ալեաց բարուրից ամբոխ ժողովրդեան. ո՞չ ապաքէն գլուխք պաշտօնէից ապահովեալքն 'ի տուժից խուժանին՝ թէ պարտին վասն իմ առնել այսպէս՝ այնպէս եւայլն ։ Եւ միթէ ուր չիք օրէնք, կարգ կանոն և պայման, չէ՞ անդ իրական դժոխք կենցաղոյս. սահմանիք, ասէ, և ոչ անցանեն. և թէ՝ ցոյց վայր նկեցեն և ալեք քո դարձեալ 'ի քեզ խորտակեսցի ։ Ցի եթէ տարերք, հողմ և ջուր, հնազանդին հրամանաց, է՞ր մարդիկ և ոչ կանոնաց. Ներգործութիւն այսր կանոնի էր, որ զգաստացեալն հռոմ զգօնացոյց ։

Եւ քանզի որ չէ 'ի հասարակի, յաւէտ ոչ 'ի գոյս այլ 'ի չքութեան դասի, չէ բաւական ըստ այսմ լինելութիւն գրչագիր, տարածայն և անհամաչափ կանոնագրոց փոշոտեցելոց յանկիւնս վանօրէից և առաջնորդարանաց. (որպէս երկուց ցնցոտի և ցեցակեր 'ի մեծում գրատեղի) ։ Ոչ լուցանեն ճրագ և դնեն ընդ գրուանաւ՝ այլ յաշտարակի և 'ի լոյս ամենեցուն, ասէ օրէնքն շնորհաց. ըստ որոյ և մեք զաղերս պաղատանաց յառաջ վեհից և վեհագունից եկեղեցւոյ տարածանեմք վասն չխնայելոյ յազգէն զայս մեծենայ հզօր 'ի պահպանութիւն կրօնի ։ Որպէս 'ի վերնագրոյն ասացաք, կրկնեմք և աստ լի վստահութեամբ՝ թէ Էջմիածին և Երուսաղէմ, որ հոգևոր և աղբիւրն է յուսոյ հայկազնեայ սեռի, ո՛չ միայն կարող է և ձեռնհաս 'ի նպաստել ազգին այնու, այլև ցյետին բնիւն պարտական է. և տարակուսեան աղաղաւ առեմք, զի եթէ չիցէ բաւական տպագրութեան ծախուցն, մեք հոգւոյ սրբութեամբ հաստատեմք թէ ո՛չ միայն այրք չունեն խնայել յայսմ զլմայս, այլ և մեք խոշոր ուխտեմք զերկս հազար(1) ռուբլիս 'ի նոյն, եթէ ձեռագիր 'ի հասեան՝ յարաժամ կամք ամենայն միաբանեալ և գաղթականեալ. իսկ եթէ ոչ՝ թո՛ղ Տէր տեսցէ զերկն ոչխար ազգականաց. ...

(1) Տես լրագրոյս 814—815 և 816 թիւերը ։

(1) Մէկ ռուբլին արժէ երկու շիլին Անգլիոյ Ծ. Խ.

խնդրոյն վերաբերեալ յատուկ պաշտօնիւ մը փութ յուղարկուեր է ։ Տէր Աստուած որ Իտալիոյ և Գաղղիոյ կառավարութեանց մէջ տեղի ունեցած այժմեան բանախօսութիւնները յաջող վախճան մը ունենան և այս երկու ազգաց մէջ եղած փոխադարձ բարեկամութիւնը չաւրուի, ուսկից կրնայ խիստ վտանգաւոր հետեւութիւններ ծագիլ՝ 'ի մասին ընդհանուր խաղաղութեան ։

Ի ներկայութեան այսպիսի դժուար և վտանգաւոր կացութեան, Եւրոպայի մեծ տէրութիւնները տեսնելով թէ բարձրապատիւ Մեծ-Եպարքոս Ալի փաշային մարդասիրական պաշտօնը դժբաղդութեամբ յաջող վախճան մը չունեցաւ Կրիտի մէջ, և պատերազմը պիտի շարունակուի, մեծ տէրութիւնները կըսեմք, այսինքն Գաղղիան, Ռուսիան, Բրուսիան և Իտալիան, միաբանութեամբ յայտագիր մը մատուցին այս օրերս Բարձրագոյն Դրան 'ի մասին Կրիտի խնդրոյն ։ Այս յայտագրին ճիշդ պարունակութիւնը թէպէտև յայտնի չէ տակաւին, սակայն կըհաստատեն թէ բարեկամական առաջարկութիւն մըն է յիշեալ ցաւալի գործոյն վախճան մը տալու համար ։ Կ. Պօլսոյ անգղիական լրագրոյն գրածին նայելով՝ Աւստրիոյ դեսպանն ևս միևնոյն խնդրոյն նկատմամբ յայտագիր մը պիտի տայ եղեր Բարձրագոյն Դրան, փոքրիկ տարբերութեամբ մը չորս տէրութեանց տուած յայտագրէն ։ Իսկ Անգղիոյ դեսպանին համար կըսուի թէ խորհուրդ տըւած է կայսերական կառավարութեանը, որ առանձին և ինքնօրէն իշխանութիւն մը կազմէ զԿրիտը՝ անոր կառավարչութիւնը յանձնելով օսմանեան հպատակ քրիստոնեայ իշխանի մը ։

Բ. Դուռը այս ամեն բարեկամական առաջարկութեանց վրայօք տակաւին որոշում մը չէ ըրած ։

Մեր ընդհանուր կառավարիչ վսեմ. Սապրի փաշան մօտերս հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեց, որով իմաց կըտրուի հասարակութեան թէ քաղաքաց թաղերուն և գեղերուն մէջ ինչ կերպիւ պիտի կատարուին ընտրութիւնները թաղապետներուն (մուխթարներուն) և հոգաբարձուաց խորհրդոց անդամներուն ։

1. Վիլայէթներուն կարգաւորութեանը համեմատ՝ ամեն գեղերուն և քաղաքաց թաղերուն մէջ հոգաբարձուաց խորհուրդ մը պիտի ըլլայ հանդերձ երկու թաղապետով ։ Այս թաղապետները մահմետական պիտի ըլլան եթէ թաղին կամ գեղին ամեն բնակիչները մահմետական են ։ ընդհակառակն քրիստոնեայ պիտի ըլլան եթէ ամեն բնակիչները քրիստոնեայ են ։ Իսկ եթէ բնակչաց կէսը քրիստոնեայ և կէսը մահմետական է, թաղապետներուն մէկը քրիստոնեայ պիտի ըլլայ և միւսը մահմետական ։ Թաղերուն մէջ մէկ թաղապետ (մուխթար) պիտի ըլլայ և գեղերուն մէջ 1 կամ 2, տեղւոյն բնակչաց բազմութեանը նայելով ։ Եթէ մէկ մասին թիւը մեծագոյն է միւս մասին թիւէն, բազմաթիւ մասը երկու թաղապետ և սակաւաթիւ մասը մէկ թաղապետ պիտի կարգէ ։ Մեծ քաղաքաց մէջ՝ որոց ժողովուրդը խառն է, մէկ թաղապետ պիտի կարգուի իւրաքանչիւր մասին՝ այսինքն ազգին համար ։ Իսկ հոգաբարձուաց խորհրդոյն անդամները թաղերուն և գեղերուն մէջ երեքէն մինչև տասներկու պիտի ըլլայ՝ բնակչաց թուոյն համեմատ ։

2. Թաղապետաց և հոգաբարձուաց խորհրդոյն անդամոց ընտրութեանը համար՝ թաղերուն և գեղերուն մէջ 'ի ժողով կըգումարուին բնակիչները՝ որոնք առնուազն տարեկան 50 ղուրուշ տուրք կըվճարեն կառավարութեանը և 20 տարիէ չափ հասակ ունին ։ Յայտնի է թէ իւրաքանչիւր ազգ զատ զատ պիտի ժողվուի ։

3. Կրնան թաղապետ կամ հոգաբարձուաց խորհրդոյն անդամ ընտրուիլ անոնք որ 30 տարեկան են, 100 ղուրուշ տարեկան տուրք կըվճարեն կառավարութեանը, և Բ. Դրան հպատակ են ։

4. Հոգաբարձուաց խորհրդոյն անդամները և թաղապետները 1 տարուան համար պիտի ընտրուին ։ Իսկ եթէ երկրորդ տարուան համար չկրնան նորէն ընտրուիլ, անոնց տեղը ուրիշները պիտի յաջորդեն միևնոյն կերպիւ ։ Իմամները և քահանաները անդամ կըհամարուին հոգաբարձուաց խորհրդոյն՝ իրենց թաղերուն մէջ ։

5. Թաղերուն և գեղերուն մէջ իւրաքանչիւր մասին՝ այսինքն ազգին, թաղապետները իբրև գործակատար կըհամարուին տեղական իշխանութեանը՝ վասն ժողովման հարկաց և ուրիշ այսպիսի գործոց ։ Իսկ հոգաբարձուաց խորհրդոց պաշտօնը պիտի ըլլայ հսկել հարկաց կանոնաւոր և արդարութեամբ բաշխման և գեղերուն մաքրութեանը վերայ, նմանապէս հոգ տանիլ երկրագործութիւնը զարգացնելու և փոքրիկ գործքերը ու վէճերը բարեկամաբար լուծելու իրենց գեղերուն մէջ, որչափ որ օրէնքը կըթոյլատրէ ։

6. Ներկայ յայտարարութիւնը քանի մը անգամ պիտի կարդացուի ամեն թաղերուն և գեղերուն մէջ, որպէսզի բնակիչները իմանան ։ Յետ այնորիկ երեք օրուան մէջ պիտի ընտրուին թաղապետները և հոգաբարձուաց խորհրդոյն անդամները ։ և տանց անուանները՝ տպեալ օրինակաց վերայ արձանագրուելէ ետք, տեղական իշխանութեանը պիտի յանձնուին

Գաղղիոյ պաշտօնական օրագիրը հրատարակած ըլլալով թէ գաղղիական դրօշակը պիտի պարզուի Չիվիթա-Վէքիայի բերդերուն վերայ, Վիքթոր-Էմմանուէլ թագաւորին կառավարութիւնն ալ փութացաւ հրաման տալու քահանայապետական երկրին սահմանագլուխները գտնուող իտալական զօրագնդաց, որոց թիւը 50 հազարի կըհասնի, որպէսզի շուտով յիշեալ երկիրը մտնեն և զինուորական կերպիւ տիրեն քանի մը գլխաւոր քաղաքաց ։

Հեռագրական նորագոյն լուրերը կըծանուցանեն թէ այս հրամանը կատարուեր է և իտալական զօրքը Չիալտինի զօրապետին ընդհանուր հրամանատարութեամբը, քահանայապետական վիճակաց մէջ մտեր են և ուրախութեան աղաղակներով ու բազում սիրով ընդունուեր են հռոմէական ժողովրդէն ։ Միւս կողմանէ գաղղիական զօրքն ևս Չիվիթա-Վէքիա ելլելով, անկէց ուղղակի Հռոմ գացեր են ։

Իտալիոյ պաշտօնէից խորհրդոյն նախագահ և արտաքին գործոց տեսուչ Մէնապրէա զօրապետը շրջաբերական մը հրատարակելով՝ կըյայտնէ Սեպտեմբերի պայմանադրութեան 'ի գործ դրուելուն մեծամեծ դժուարութիւնները և կըյաւելու, թէ իտալական զօրաց քահանայապետական երկիրը մտնելը՝ գաղղիական միջամտութեան հետեւութիւնն է, որ կըպարտաւորէ Իտալիոյ կառավարութիւնը՝ որպէսզի հաւասար կերպիւ միևնոյն հանգամանաց մէջ գտնուի միւս դաշնադրեալ մասին հետ ։ Այս ընթացքով այնպիսի վճռական լուծում մը կըյուսայ, որով ազգային փափաքները 'ի գործ դրուելով Պապին աստուածային պաշտօնին հարկաւոր եղած արժանաւորութիւնը և անկախութիւնը ապահովուին ։

Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնեայ մսիւ Մուսթիէն ևս շրջաբերական մը հրատարակած է, որով Նաբոլէոն կայսեր կառավարութեան սաստիկ դժգոհութիւնը յայտնելով իտալական զօրաց պապական երկիրը մտնելուն վրայօք, խստիւ կըբողոքէ այս ընթացքին դէմ ։

Ինչպէս կըտեսնուի, վերոյիշեալ դէպքերը խիստ ծանր և վտանգաւոր են ։ Շատ մարդիկ կըվախնան թէ մեծ պատերազմ մը մօտալուտ է 'ի մէջ Գաղղիոյ մէկ կողմէն, և Իտալիոյ ու Բրուսիոյ միւս կողմէն, վասնզի տարակոյս չկայ թէ Իտալիոյ կառավարութիւնը վստահ պիտի ըլլայ Բրուսիոյ օգնութեանը վերայ ։ ապա թէ ոչ՝ այս աստիճան դէմ պիտի չդնէր Նաբոլէոն կայսեր կամացը ։

Ի վերայ այսր ամենայնի, շատ հաւանական է նաև, որ Գաղղիոյ ու Իտալիոյ կառավարութիւնները իրենց փոխադարձ ընթացքին երեւմանը հակառակ՝ համաձայն ըլլան իրարու հետ գաղտնապէս և նպատակ ունենան 'ի ներկայութեան երկու բազմաթիւ զօրաբանակաց՝ սիրով վերջացնել զհռոմէական

Սանդան ճարաքար, մանբան բարաքար :

Ի սկզբան գրութեանս, ո՛վ պատուելի խմբագիր, հաւատա՛ բնաւին չյուսայաք թէ ցաւագին սանդղաւ ձգելոց էր բան մեր երկար ցայս վայր. և որչափ զոն գործեցաք ամփոփ զգրիչ մեր ունել և կարճ կապել, այնքան հարկ և բռնութիւնք երկարաձգեցին, Ահա օրինակ քեզ. զի մինչ ցայս վայր հասեալ յօդուածոյս կամէաք յանգաւորել, հարկեցայ գնալ յեկեղեցին յուղարկաւորութիւն միոյ բարեպաշտ մեռելոյ, որանօր տեսեալ զքահանայս վեց 'ի պաշտօնի. (որոց մին, սակ, 'ի կողմանցդ Տաճկաստանի տէրՅովհաննէս անուն). նախ տեսի կրճատել զհանգստեան Շարականս, երկրորդ 'ի բաց ծալեցաւ վերջին Աւետարանն «Ցայնժամ արդարքն ծագեսցին». երրորդ 'ի գերեզմանի բարձի թողի առնելոյ Պօղոսեայ վարչամակ օրհնելն մռայցաւ, անժամանակ այսինքն չև հասեալ «ցՏէր ուղղեա զգնացս» զին իջուցանել 'ի գերեզման հրամայեցաւ, հող օրհնենք ձեռամբ զխարարձաց կատարեցաւ(2). կնքումն գերեզմանի 'ի քառակուսւոյ միակողմանի վճարեցաւ. և միով՝ տարաբաղդ մեռեալն եղև չոգգամաթաղ, մերձաւոր մեռելոյն ընչհուլ (որ զոգցես զՄաշտոցն ունէր 'ի սրտի). ուստի 'ի խոր խոցեալ՝ հարցանէ ցբարեկամ ոք՝ թէ բնաւ արդեօք թաղեա՞լ էին նորա զայլ մեռեալ. այսպէս և ոչ չորք զգերեզմանաւն՝ եկին զայթակղութեամբ ։

Արդ այսու ամենայնիւ եղբարցութիւն բանիս լի՛ի հաւատալ՝ թէ արդի քահանայք եկեղեցւոյ մերում ո՛չ միայն զրկեն զկենդանի ժողովուրդ 'ի քարոզից և 'ի կրօնական խրատուց, այլև զմեռեալս 'ի վերջին սոխբակին և կանոնաւորեալ աղօթից պաշտաման. թո՛ղ այժմ բարեխօսանձ ընթեցողաց դատել՝ թէ 'ի գո՞ւր ողբամք մեք, և թէ յաւել զի՞նչ աստույն քան զոր ասաց ասողն թէ զխոտն է պատկան լոկ մին բան. իսկ ազնւոյն հազար խմաստ է զուր ջան ։

Ընդ վայր տանջիս տնխանջ մշակ՝ երբ արտորայքդ ան-
բերրի.
Գեհ քեզ խնայեա՛, մի՛ համբառնայր աշխատանայն 'ի
'ի վայրի ։
Սերմանց ազի՛ սակն լինել, պարարտ 'ի գոյս հող և ջուր ։
Ուստի բարձեալ ցօղն երկնային՝ ակօս առնուն է'իզուր.
Հոգածութիւն ոչինչ պակաս հազ կենսամաշ 'ի կենի.
Գանձասիրին և ոչ նուազ գանձ քան զալի սխտանի ։
Եթէ հնար, լե՛ր անզգայ մինչ տիրեսցես աշխարհի.
Իսկ եթէ ոչ՝ հառաչաւոր ցչունչ վերջին յաշխարհի ։

Այսպէս եթէ Աստուածընտիր զօրավարն Յեսու թայց կարօտութեան լռեսցէ ոչ բաւականայցաւ հանել զխորայնն հնոյ յերկիր Աւետեաց, զիա՞րդ սոսա և վեհափառ կաթուղիկոսն մեր բաւական 'ի հանումն նորայս խորայնէ 'ի ապահով սաուց օգնականի. ուստի եթէ մեք և եթէ դուք ըստ իբրաւանց պարուանդակն իբրև լռեսցաւ՝ տալ նմա ծանօթս յանձանօթ վայրաց, մանաւանդ և ձեր պաշտօնիւ 'ի դժին վերահասուատեալ ։ Ցի՛նչ են լռաթերթք, եթէ ոչ լռեսք և մունետիկք լռեալ և վասոց. նա տաւեալ ևս իբրև սակերան՝ իշխանութեանց հարթող և մաքրող, և բարձող խուչից խութից ապստամբից ընութեանս, թէև ցայս վայր իսկ՝ ազգութիւն մեր տեղարար ոչ խմայեալ զյորդ, զվարկ և զարժէս նոցին. սակայն և որք զուն ուրեք ծանեան, ժառանգաւոր ևս եղեն խմանալի և զգալի նպատակ և ձախութեանց նոցին. ուստի և ոչ սակաւ զեաս ազգատութիւն մեր առաջ յորդարակորով լրաթղթոյ. և այս իսկ եղեալ քաջալերութիւն անքարեբարոյից յանդգնոց արշաւանս. զի մաթն գիշերի ոչ սակաւ նպաստ զօղոյ և գիշերաշրջիկ խենեշաբարոյից, առ որ մեր զմերն պարտիս վճարեալ այսու, թողումք զհրատարակութիւնն 'ի ձեր պարտիս. զոր եթէ արժանի, կարեք 'ի Բանասիրականի լրագրոյդ տալ տպագրել. իսկ եթէ ոչ՝ զխոեմք զի բազում են 'ի ձեզ տրցակք գրուածոց անարժան հրատարակութեանց. ընդ նոսին ընկերասցի և սա ։ Վերջաւորելով զգրուածս յիշատակաց քերթուածով, Մնամ

քոյդ հաւատի

Լուսաւորչական Հայ մի:

1

Արինք զուարթնոց յերկնից քաղցրաձայն,
Որչափ զեղգեղէ յունկսս անխառնին,
Իմ թմբուկ, սակ, և ևս զերարժան
Ախորժ լսելեաց ցափ հեշտալիին ։

2

Որինչ անհրեղէն, չառնու նիւթ հրոյ,
Այլ զիրթ տիղմ անարգ՝ կոչմանդ յեր'լի.
Այսպէս ընդունայն արժէք մեծազնոյ
Անդամանդին իսկ՝ յաչս ոչ գիտողի ։

---

(2) Արկանել հողոյ մեռելոյն 'ի մերձաւորաց ընտանեաց կամ սիրելեաց սովորութիւն է հին, որպէս և իմիք փափար մեռանողին, որ յօրհնելն զգուշալունս կամ զընտանիս՝ ասէ, Դուք ասիք որ իմ եղեսքն մին բուռ հող ձգէք :

խնդիրը, պարտաւորելով զքահանայապետական կառավարութիւնը ընդունել լուսաւորեալ դարուս պահանջած ազատական պայմանները. որոց դէմ մինչև ցայսօր՝ ոչ կարեմք (non possimus) հռչակաւոր պատասխանը կըկրկնէր միշտ:

Անցեալ շաբթու Իզմիրի Յունաց հասարակութիւնը՝ խմբով գումարուեցաւ իրենց առաջնորդարանը ուր ներկայ էր նաև մեծաշուք Մուավին-Պէյը քիր Գրիգորիոս Արխիմաքքին: Այս ժողովյն նպատակն էր վերջին որոշում մի տալ քաղաքէն դուրս հաստատելու գերեզմանատան խնդրոյն, որուն համար շատ ժամանակէ 'ի վեր հրաման եկած էր Բ. Դռնէն: Մլիձաբանական հարկաւոր քննութիւններէ ետև, չորս անդամներէ բաղկացեալ մասնաժողով մի կազմուեցաւ, որպէսզի փնտռէ և գտնէ վայելուչ գետին մի քաղաքիս շրջակայները՝ գերեզմանատեղի ընելու համար: Մեծաշուք Մուավին-Պէյը՝ որ իւր բարձր պաշտօնը խոհեմութեամբ ու գործունէութեամբ 'ի գործ կըդնէ միշտ, խմաց տուաւ ժողովյն ըստ հրամանի Տէր Վալի. ընդհանուր կառավարչին որ, եթէ տէրութեան ստացուածքներէն յարմար գետին մի կըգտնուի գերեզմանատուն ընելու, կայսերական կառավարութիւնը պատրաստ է ընծայելու զայն Յունաց հասարակութեան:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Եգիպտոսի ազգային տեղեկութիւնք:

Ամենապատիւ տէր Եսայի Ա. Պատրիարքը տակաւին Եգիպտոսէն չվերադարձաւ Աթոռն իւր 'ի սուրբ Երուսաղէմ: Ցաւալի սրտիւ կիմանամք թէ տարաձայնութիւնը ծանր կերպարանք մի առցած է 'ի մէջ Նորին Սրբազնութեան և իւր հօտին՝ այսինքն Եգիպտոսի Հայ ժողովրդեան, 'ի պատճառս եկամտից անշարժ ստացուածոց ինչ, որ կըգտնուին յիշեալ երկիրը յանուն Երուսաղէմայ վանուց. եկամուտք՝ որք ծախք կըլլան 'ի զարգացումն ազգային դպրոցաց Եգիպտոսի:

Կըփափաքիմք ազգասիրաբար որպէսզի այս վէճը, որ տարաձայնութիւն մըն է 'ի մէջ բարեգութ Հօր և իւր սիրելի որդւոցը, հայրական և որդիական փոխադարձ սիրով լմըննայ: Վասնզի ո՛ր և է օտար միջամտութիւն մի՝ թէ՛ ձեռնհաս և թէ՛ անձեռնհաս, կրնայ եւ առաւել ծանրացնել այս գործը, մանաւանդ այժմեան լուսաւորեալ և ազատասէր ժամանակիս մէջ, յորում ազգային մանկանց դաստիարակութեանը համար եղած ծախքը՝ նուիրական համարուած է: Ուստի սիրելի է մեզ յուսալ թէ, մեր եղբայրական խոնարհ խրատուցը ուշադրութիւն մատուցանելով, երկու հակառակորդ կողմունքն ես պիտի համոզուին և պիտի փութան սիրով և բարեբեկամութեամբ վախճան մի տալու այս վէճին 'ի մեծ գոհունակութիւն ընդհանուր Հայոց ազգին:

Կըլսեմք նաև թէ Եգիպտոսի առաջնորդական ընտրութիւնը, ըստ տրամադրութեանց ազգային Սահմանադրութեան, արդէն 'ի գործ դրուեր ու լմընցեր է քուէարկութեամբ. Քուէից մեծագոյն մասը՝ Տրապիզոնի տէր Մեսրոպ եպիսկոպոսը բաշեր է: Հետևաբար Եգիպտոսի առաջնորդ հրատարակուելով՝ հարկաւոր եղած պաշտօնական նամակները անմիջապէս գրուեր և յուղարկուեր է առ Ամենապատիւ Ս. Պատրիարքն Կ. Պօլսոյ և առ նոյն ինքն գերա. տէր Մեսրոպ եպիսկոպոսն: Ի դիպուածի ոչ ընդունելութեան այս արժանաւոր հոգևոր հովուին, (որ չեմք յուսար թէ կըմերժէ եգիպտահայոց խնդիրը), Խրիմեան գերա. Մկրտիչ վարդապետը՝ ըստ առաւելութեան քուէից տէր Մեսրոպ եպիսկոպոսին յաջորդը ըլլալով, Եգիպտոսի առաջնորդ պիտի կարգուի եղեր:

Յայտնի է թէ Արշալոյս Մայիսի 27 թուոյն մէջ՝ Երուսաղէմայ ամենա. տէր Եսայի Ա. Պատրիարքին՝ Հաբէշստանի անգղիացի բանտարկելոց ազատութեանը համար առ Թէոդորոս կայսրն յուղարկած աղերսագիրը հրատարակելով, քանի մը ազգօգուտ խորհրդածութիւններ ըրած էինք այս մարդասիրական բարեխօսութեան վրայօք, յաւելցնելով՝ թէ Մեծին Բրիտանիոյ վեհանձն կառավարութիւնը՝ որևիցէ կերպիւ, շնորհակալութեան և վարձատրութեան արժանի պիտի համարի զայն:

Այս յօդուածը՝ ինչպէս նաև Նորին Սրբազնութեան նամակը՝ Արշալոյս յիշեալ թիւէն թարգմանելով, Կալկաթայի Տ. Ինկլիշմըն օրագրոյն Սեպտեմբերի 10 թուոյն մէջ հրատարակուած է ի պատիւ Հայոց ազգին: Այս մեծաթերթ օրագիրը, զոր անցեալ շաբթու ընկալաք 'ի Հնդկաստանէ, մեծ սիրով և հետաքրքրութեամբ կարդացուեցաւ Իզմիրի անգղիացի երևելիներէն:

Յետագայ յօդուածը Կալկաթայէն Սեպտեմբերի 2 ամսաթուով յուղարկուած է մեզ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ

Բրիտանական կառավարութիւն քաղաքիս, որ 'ի քանի ամաց հետէ և այսր չահատակի 'ի գիւտս բարձման մաղձայոյզ (կամ Փորուբերան առացեալ կոլերայ) ախտին, ժանտագոյն գտեալ և գլխաւորն թաղման մեռելոց 'ի քաղաքամիջի կամ յեկեղեցիս, հրաման արձակեաց վասն արգիլման յառաջ նոր հանգստարանի արտաքոյ քաղաքին: Հայազգի ժողովուրդ մեր՝ որ սովորն էր թաղել զհարուստ մեռեալս յեկեղեցին և զաղքատս 'ի հանգստարանի (որ 'ի քաղաքամիջին), հարկեցաւ ունել զմին չափ 'ի բացակայս: Զի ոչ հասարակաց ժողովոց ատեն և լսիք՝ տուաւ արձակութիւն եկեղեցպանին, արդեամբ ինքնին եկեղեցւոյ, գնել զգետին նոր յայն պէտս. (քանզի տէրութիւնն չունէր տալ հասարակաց մեռելոց օթարան ձրի): Գտաւ տեղի մի 'ի Նարգելդնգա անուամբ, որ անդոյս ճանապարհաւ և անպատ դրից ձանձրոյթ մեծ 'ի մեռելատանս և 'ի յուղարկաւորս պատճառէր՝ թէ՛ յորժամ և թէ՛ 'ի ջուրն անձրևս մանաւանդ անկարողաց բառնալոյ զմեռեալս իւրեանց կառօք՝ որք պարտաւորէին գնալ հետի: Հասեալ յաջողեալ 'ի ձեռն պարոն Ցաւտոսի Գալստանեան ջուղայեցւոյ միոյ՝ անդամոյ հասարակութեան պատուաւորաց քաղաքիս՝ գնեցաւ մի այլ գետնակ անուամբ, ունելով և 'ի գաւթի շիրիմս փոխանակ բուռակոն ձևոյն. Այս վերջին օթարան հանգուցելոց գողջիր 'ի վերայ պատաշաճակալ ունելոյ 'ի ծոցի շինուած կա մին հրաշալի առ արժեւոր պատուանդանաբ ըստ ձևոյ եկեղեցւոյ, խորհրդածեցաւ յարմարել և առ ատենայ Աստուծոյ և աղօթարան նոր 'ի գիտութիւն հասարակաց՝ առ ուղղակի բառնալոյ անդ զմեռեալս՝ և յետ սովորական պատուոյ և պաշտաման թաղել 'ի հող, փոխանակ վարելոյ յեկեղեցին քաղաքամիջի վասն կատարման հարկաց և փոխադրելոյ անդ մեծ աշխատանօք. ուր հետևութիւն սորին իւրն երբ ապաքինէր: Թէ և գտնակութիւն հասարակութեան՝ որ ըստ մասին մի կամ երկու փարասախ հեռի են 'ի միմեանց: Տեսեալ մեր զանհոգն և զեկեղեցին հաւանեցաք յոյժ (եթէ և մեզ տացէ մասն): Այս՛ եկեղեցին թէպէտ փոքր քան զքաղաքամիջոյն, սակայն ըստ ամենայն և վայելուչ զրեցն անուն կոչ 'ի կարևոր չէրայ. ուր և կարգեալ զժամկոչ և զժամուս 'ի պահպանութիւն և 'ի յարմարումն ծառայ և խոյ տոյ և 'ի մաքրութիւն պարագային:

Այս նոր ընդհանուր հիւանդաց հասարակ սեփոյ՝ որ դիւրագոյն գերիս բազմաց՝ (մանաւանդ քահանայից պաշտօնակալաց, եթէ շնորհ ունիցին չկրճատել զտօնական երգս և աղօթս պաշտամանց և չզրկել զմեռեալս յանկնկալութենէ վերջին), յերկուս տրոհեալ մասունս. մին վասն աղքատաց ձրի, և մին վասն ձեռնհասից կիսաչափ գնով քան զոր վճարէր յեկեղեցին, այն է 50 ռուփի: Արդարև չէր հեղինակին ջուղայեցւոյ պատճառ քան զայս ծառայութիւն առ համօրէն քաղաքիս ազգին, եթէ ունիցէր և զայլ ազգի միջոցս բարուն, որում թէև տուեալ մեր զշնորհակալիս լիով (որ ըստ արժանաւորութեանն ակար յոյժ), յորժամ գտեալ մեր զնա թերապատ զգեստիւք յաշխատանս փարձաւորաց տեղւոյն 'ի յարմարել և 'ի հարթել պատկանս որոց, (որ չէր տուեալ հասարակաց և թէ ինքն միայն խնդոյ թէ ո՞ր հոգւով). բայց և այնպէս սակայն հրատարակել երկրորդել ոչ տարադէպ: Այո՛, այսպիսի անանկալ աշխատասիրութիւն և ծանր հոգւոյ վասն գիտողաց բազում ինչ, այլ վասն անձնասէր զդաւաճաններ՝ և ոչ մի ինչ:

Պարծանք լինի հայասիրաց լսել և հաստատել զհաստատիս, զի 'ի սկզբանէ հաստատութեան գաղթականաց քաղաքիս, ջուղայեցւոյ լեալ զեկավար (առ քանզի) նաւուն կառավարութեան, Տէր տայցէ և ցխտարած կեալ միալ սերնդովք հաստատուն 'ի նախանձելի համբաւս և պատիւս նախնեաց և չլինել տարբեր ունակութեամբ յառաջադէմ նոյին (բաղնեկան կամ քեառչի) ճանաչելով միշտ զյարգ և զվարկ ազգութեան յատուկ զինս՝ 'ի չլինել նշաւակ ծաղու նոյին, թէ չեն սորա որդիք հարց ճանաչողաց զՑօվսէփ ցորենավաճառ և կեղեցանողն յիւրեաց զաւն սովու և սղութեան, որչափ այժմէն ընդ քմոք հեղնեն բարձի թաղի լքմամբ ազգայնոյն դպրոցի. զոր հարք յոյնչէ գոյացուցեալ հաստատեցին, որդիք ամենաքաւական գոյիւ անքաւականս 'ի կառավարելն: Տեսանեն զնա 'ի հազագ վերջին հոգեվարեալ աղաղակէ առ շնորհածին որդիսն, և չտեսանէ որ խնամածու ինքեան գլ՛թ 'ի վերանորոգման և 'ի պէտս այլ առժամանակեայ կեցցեն. ո՜հ թէ, որքան հազի նախնեաց 'ի մասին ազգայնոյն՝ տարբեր ընդ նորայս: Ափսո՛ս յոյժ և բիւր ափսոս. հաստատուն վատնեցաւ, ասեն, գոյք լմայամոլացն ճոխացելոյ՝ և տակաւին նորա 'ի տագնապ վերջին ոչ զգաստացեալ 'ի պահպանումն փչրանաց:

ՄԻՆ ՀԱՅ ՄԱՐԴ

ՕՐՏԻԿ

ԿԱՄ ՆԱԽԱՍԱՀՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԷՊ

Տպեալ 'ի Կ. Պօլիս 'ի գործարանի Քիւրքճեան:

1867

Այս գրքոյկը՝ որ ութածալ 130 երեսէ բաղկացեալ է, Վոլթեռի բարոյական եւ իմաստասիրական վէպերուն ընտրելագոյնն է. զոր արժանայարգ պարոն Մատթէոս Մամուրեան ուսումնական երիտասարդը գաղղիարէնէ թարգմանեալ 'ի լոյս ընծայած է: Այս գործը ուրիշ վիպասանական աշխատասիրութեանց պէս երեւակայութիւնը գրգռող չէ, որ վտանգաւոր է երիտասարդաց համար. այլ ընդհակառակն օգտակար խորհրդածութեանց նիւթ կընծայէ, մարդոյս բարքը ու վարքը ճշգիւ կընկարագրէ, եւ վերջապէս այնպիսի խրատներ կուտայ, որ ամեն վիճակի մարդոց կըպատկանին. ըստորոյ ճշմարտութեան եւ սրտի գիտակցութեան վերայ հիմնուած են:

Կըվաճառի Կ. Պօլսոյ ամեն գրավաճառաց քով 'ի գին 8 դուրուշի:

Պատկերազարդ

ՕՐԱՑՈՅՑ ՏԷՏԷԵԱՆ

1868

Կը ծախուի Իզմիր և Պօլիս բոլոր Հայ գրավաճառաց խանութները:

Նոր Հրատարակութիւն

ԿՈՄՍ

ՄՕՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕՅ

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԳՐԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷՏԷԵԱՆԻ

Մասն Հինգերորդ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՏԷԵԱՆ

Ծախու կը գտնուի Իզմիր Տէտէեան տպարանը, Կ. Պօլիս, բոլոր Հայ գրավաճառաց խանութները ի գին 15 ղահեկանի:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Մայրաքաղաքիս Գաղղիոյ դեսպան վսե. մսիւ Պուրէ՝ որ ժամանակէ մը 'ի վեր Փարիզ կըգտնուէր, ամսոյս 17ին վերադարձաւ Մարսիլիայի ճանապարհաւ: Լինքէքրինոս ՊԷՔ լրագրին դրածին նայելով, Նորին Վսեմութիւնը հոդ պիտի տանի անյապաղ մեծ դպրոց մի հաստատելու մայրաքաղաքիս մէջ, ուր կարդալ և գրել գիտցող 500 մահմետական պատանիներ պիտի դաստիարակուին գաղղիացի վարժապետաց դասատուութեամբը:

—Կըսուի թէ, Նորին կայսերական Վեհափառութիւնը միտք ունի Օսմանիէ կարգին առաջին

ատրիճանի ականաւոր շքանշանը յուղարկել բարձրապատիւ Միխայիլ մեծ դքսին, որ Ռուսաց օգոստ. Աղէքսանդր կայսեր եղբայրը ու Կովկասեան նահանգաց ընդհանուր կառավարիչն է։

—Կիրիտի քաղաքական կառավարչութիւնը վսեմափայլ Հիւսէին փաշային յանձնուեցաւ, որ մինչև ցայսօր Նշանեանի մէջ նոյն պաշտօնը կը վարէր։

—Բարձրագոյն Դուռը միտք ունի յիշեալ կղզւոյն կանոնաւոր զօրաց թիւը 30.000ի հասցնել. միանգամայն հրաման տուաւ որ 10.000 ալպանացիք 'ի զինուորութիւն առնուին։ Ըստնք ևս անյապաղ Կիրիտ պիտի յուղարկուին հրամանատարութեամբ Տէրվիշ փաշային, որ Ըսորեաց զօրաբանակին ընդհանուր կառավարիչն է։

—Քիոսի բնակչաց մեծագոյն մասը դժգոհութիւն ցուցունելով իրենց կառավարիչ Մուսթաֆա փաշային դէմ, կայսերական հրովարտակաւ Իսէմլի էֆէնտին յիշեալ կղզւոյն կառավարիչ անուանեցաւ և Մուստաֆա փաշան միևնոյն պաշտօնիւ Թէքիրտաղ յուղարկուեցաւ։

—Փարիզի Բրէս օրագիրը կըծանուցանէ թէ Օթոն թագաւորը անցեալները իւր մահկանացուն կնքելով, քահանայապետական Աթոռը արժան համարեցաւ ճանաչել զՊէտրոս առաջին՝ իբրև թագաւոր Հելլադայի, և հետևաբար քաղաքական յարաբերութիւններ հաստատեց անոր հետ։

—Ազգային Վարչութեան անդամ Ըլեանդեան մեծարգոյ Խաչիկ էֆէնտին երրորդ կարգի պաշտօնատարութեան ատրիճան շնորհուեցաւ։ Ըլլև Կապուտիկեան գերապատիւ տէր Յօհաննէս եպիսկոպոսին, որ Միջագետքի քարոզիչ է, Մէճիտիէ կարգին երրորդ ատրիճանի շքանշանը տրուեցաւ։

—Կայսերական կառավարութիւնը արժան համարեցաւ 500 ղուրուշ տարեկան թոշակ սահմանել Կարսի հրաժարեալ առաջնորդ գերապատ. Իշխանի տէր Յօհաննէս եպիսկոպոսին 'ի վարձատրութիւն իւր հաւատարիմ ծառայութեանց զորս մատուցած է Բարձրագոյն Դրան։

ՅԱՆՈՒԱՑԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 28 Հոկտեմբեր։

Կըլսեմք թէ Կ. Պօլսոյ ազգային Վարչութիւնը 'ի մասին բաշխման և հաւաքման ազգային տուրք հետևեալ առաջարկութիւնը ըրեր է յիշեալ մայրաքաղաքին ազգային երեսփոխանաց ժողովին.

«Տուրքը ըստորում տուրք՝ իբր նուէր չհաւաքել, այլ ամեն տեղէ հաւաքելու պայմանաւ ամեն անհատէ մէկ ղուրուշ առնել. կէսը՝ այսինքն քանի փարան ամեն տեղի մասնակարգութեան և միւս կէսը կեդրոնական մատակարարութեան յանձնել։ Այն տուրքը որքանի Գանձին կոմմին առնել պայմանական ժամանակներու մէջ ինչ որ Վարչութեան պիտի յատկանայ. և գաւառներու մէջ ալ Մայ—Սանտուքներէ առնել ինչ որ առաջնորդարաններու պիտի յատկանայ»։

Այս առաջարկութեան վրայօք արժան կըհամարիմք քանի մը դիտողութիւններ ընել համառօտի.

1. Կ. Պօլսոյ երեսփոխանական ժողովը՝ որ միայն նոյն մայրաքաղաքին Հայոց երեսփոխաններէն բաղկացեալ է, ձեռնհասութիւն չունի ինքնագլուխ որոշելու այս փափուկ ու ծանր խնդիրը, որ Թուրքաստանի ընդհանուր Հայոց ազգին կըվերաբերի։

2. Ազգային տուրքը ըստորում ազգային տուրք՝ պէտք է որ ուղղակի ազգաց Ն Վարչութենէ հաւաքուի։

3. Ազգային տրոց բաշխումը և հաւաքումը Բարձրագոյն Դրան յանձնելը՝ անտեղի և ապօրինաւոր է ազգային սահմանադրական Վարչութեան մը համար և կրնայ վտանգաւոր հետևութիւններ ունենալ, մանաւանդ գաւառաց մէջ ի վնաս ազգին։

4. Այս խնդրոյն օրինաւորապէս որոշմանը համար հարկ է ամեն գաւառաց Հայ բնակչաց կողմանէ լիազօր երեսփոխաններ հրաւիրել 'ի Կ. Պօլիս և ազգային ճշմարիտ ընդհանուր ժողով մը կազմելով, անոր առջև դնել այս գործոյն որոշումը։

Արդէն Իզմիրի Հայ ժողովուրդը իւր կողմանէ խանդահորար կըբողոքէ՝ ազգային տուրքը Բարձրագոյն Դրան միջոցաւ հաւաքելու առաջարկութեանը դէմ. զոր ազգաւնաս կըհամարի։

—Կըլսեմք թէ ամենայն Հայոց կաթուղիկոս վեհափառ Գէորգ քահանայապետը Հոկտեմբերի 5ին հասեր է 'ի Բիւզանդիոն. որ իւր բարձր աստիճանին արժանաւոր պատուով ընդունուեր է։

—Փարիզէն Նոյեմբերի 8էն բռա նոր տոմարի՝ յուղարկուած հեռագիր մի կըծանուցանէ թէ գաղղիացի զօրաց խռովիա յուղարկուիլը դադարեցաւ և նորէն համաձայնութիւն կը յուսացուի Գաղղիոյ և Իտալիոյ կառավարութեանց մէջ։

Կըսուի թէ Իտալիոյ զօրքը քահանայապետական վիճակներէն ելեր են, Կարիպալտին Սրէցիայի բերդը յուղարկուեր է, և հետևաբար գաղղիացիներն ալ հաւմէն պիտի մեկնին և Չիվիթա—Վէքիա պիտի մնան մինչև որ պետական բանախօսութիւնները լմնան։

Թէպէտև ձայն մը տարածուեցաւ թէ Վիքթոր—Էմմանուէլ թագաւորը իւր վեհապետական գահէն հրաժարուեր է, սակայն այս ձայնը չհաստատուեցաւ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մօսիւ Պալդազար Կրանիէ վարպետ ատամնագործը՝ որուն խանութը Մատամախանն է, փտած ակռաները շատ դիւրութեամբ կըհանէ, եւ անոնց տեղը՝ նմանապէս եղած ակռաներուն տեղը արուեստական պատուական ակռաներ կըդնէ, որոնք բնական ակռաներէն չեն տարբերիր ամենևին։

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԻԶՄԻՐԷՆ ԴԱՍԱԲԱ ԵՐԹԱԼՈՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂՅՑ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ՁՄԵՐԱՆ

ՍԿՍԵԱԼ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1ԷՆ Ն. Թ. 1867

ՊՈՒՌՆՈՎԱՅԻ ՃԻՒՂ

ՀԱՍԱՐԱԿ ՕՐԵՐԸ

Իզմիրէն պիտի մեկնի Պուռնովա երթալու

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ ըստ եւրոպացւոց ժամը 6.40ին, 7.45ին, 8.45ին, 9.40ին, 12ին.

ԵՐԵԿՈՅԻՆ՝ 2.40ին, 3.40ին. 5.5ին. 6ին։

Ամեն շաբաթ երեկոյին արտաքոյ կարգի շոգեկառք պիտի մեկնի Իզմիրէն ժամը 7ին եւ Պուռնովայէն 7,20 րոպէին Կ. Ե.

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ ժամը 7.15ին, 8.30. 10.10ին, 12.

ԵՐԵԿՈՅԻՆ 2.40ին, 3.30ին, 4.20ին. 5.45ին.

Իզմիրէն մեկնած շոգեկառքը պիտի վերադառնան միշտ՝ քաղաքէս մեկնելէն կէս ժամ ետքը, բաց 'ի հասարակ օրերը կէսօրին մեկնած շոգեկառքէն, որ պիտի վերադառնայ ժամը 2ին կէսօրէն ետեւ։

Երթալու և վերադառնալու տոմսակներ

Պիտի տրուին ամեն օր. Իզմիրէն ամեն շոգեկառքով։ Պուռնովայէն հասարակ օրերը կէսօրէն ետեւ, եւ կիրակի օրերը՝ բոլոր օրը։

ՏՈՄՍԱԿԱՑ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Առաջին կարգ՝ 8 ղշ. 2րդ կարգ՝ 6 ղշ. 3րդ կարգ՝ 5։

ԴԱՍԱՊԱՅԻ ԳԻԾ

Իզմիրէն պիտի մեկնի Մենիմէն, Մանիսա, Դասապա եւայլն, երթալու համար։

Հասա. օրերը առաւօտուն	7,30ին	երեկոյին 2,15ին։
Կիրակի օրերը »	8ին	» 2,15ին։

[illegible]

ԵՐԹԱԼՈՒ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՒ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԿԸՏՐՈՒԻՆ

1. ԱՄԵՆ ՕՐ 'ի մէջ Իզմիրի եւ Բօրտէկիոյի, ամեն կարգի։ Իսկ Իզմիրէն, Մենիմէնէն, Մանիսայէն եւ Դասապայէն առաջին եւ երկրորդ կարգի տոմսակներ՝ ամեն կայարանաց համար։ Շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ 10 մղոն եւ աւելի հեռաւորութիւն ունեցող կայարաններու համար տրուած տոմսակները՝ մինչեւ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԵՐԵԿՈՅԻՆ կընդունուին վերադառնալու համար։

2. ԱՄԵՆ ՇԱԲԱԹ ՕՐ ԿԷՍՕՐԷՆ ԵՏԵՒ, ինչպէս նաեւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ, երրորդ կարգի տոմսակներ եւս կըտրուին ամեն կայարաններէն ուրիշ որ եւ է կայարանի մը համար, միեւնոյն նախընթաց պայմաններով. բայց միայն մինչեւ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ ընդունելի են վերադառնալու համար։

3. Զբօսանաց ընկերութիւններ, 'ի մէջ Իզմիրի։ Մենիմէնի, Մանիսայի եւ Դասապայի, որոնք 20 հոգիէն պակաս չեն առաջին կարգի համար եւ 30 հոգիէն պակաս չեն երկրորդ կարգի համար, կրնան երթալու եւ վերադառնալու տոմսակներ առնել ՊԱՐԶ ՏՈՄՍԱԿԱՑ ԳԻՆԵՐՈՎ. բայց պէտք է որ 2 օր յառաջ ծանուցանեն Վարչութեան գրատուններուն։

4. Դպրատանց աշակերտներուն եւ վարժապետաց երբոր բազմութեամբ են, աժան գիներով տոմսակներ կըտրուին ամեն կայարանաց համար։

☞ Ամեն ամսոյ առջի օրէն սկսեալ առաջին կարգի բաժանորդագրութեան (ապօնըման) տոմսակներ կըտրուին 'ի մէջ Իզմիրի եւ Պուռնովայի, ինչպէս նաեւ 'ի մէջ Իզմիրի եւ Բօրտէկիոյի։— Երթեւեկութեան յայտարար թղթեր (բրօկրամ) կըտրուի ամեն կայարանները ձրիաբար։

Իզմիր, 26 Հոկտեմբեր Ն. Թ. 1867։ ՀՐԱՄԱՆԱՒ Վարչութեան գրասենեակ։

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

ԴԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼՕՈՒԷԻ

ԶՂԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդոյս ջղային գրութեան (սիսթեմ) շատ յոգնած ըլլալը սոսկալի ախտ մըն է և ջիղերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ դգրգռութիւնը վշտալի է յոյժ. վասն զի ասր գտնելու է անոր դեղը։— Միակ դեղը այս է. քիչ խմէ գինի, գարեջուր, և ոգելից ըմպելիք. և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանաս անոնցմէ, և ամենևին չխմես. նմանապէս խաղէ մի խմեր, և անոր տեղ թեթև թէյով (չայ) գոհ եղիր։. Կարելի եղածին չափ մաքուր օդ ծծէ, ամեն գիշեր իմ դեղահատերէս երեք կամ չորս հատ կըլլէ, շատ միս կեր և համեմունքէ (պահարատ) հեռի կեցիր։ Եթէ այս օգտակար կանոնները ճշդութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաս, միաքդ շուտով պիտի հանգստանայ, մարմինդ առողջ պիտի ըլլայ և պիտի մնանաս թէ ջղաց շարժումն ունեցար։

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԻԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէջ, թէ կըկզանքը շատէն աւելի ջրալից կըլլան կամ բաւական չեն ըլլար, թէ քարը կամ աւազը երիկամանց կը հանին կամ թէ անոնց մէջ ցաւեր կը գտնուին մէջքին համապատասխանած մասը, Այս ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլօուէի դեղահատերը առնուլ տալեալ հրահանգաց համեմատ և անոր սպեղանիովը շփել երիկամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը։ Այս դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ուրիշ դեղերը զուր տեղը գործածուած պիտի ըլլան։

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՒՐՈՒԻԼԸ

Որ և է դեղ մի չկրնար ստամոքսի զօրութիւնը նորոգել և աղէկցնել շուտ շուտով՝ ինչպէս այս դեղահատերը. որոնք անբարեխառնութենէ կամ վատթար կերակուրէ պատճառուած բոլոր թըթուութիւնը կը վանեն և կը հանեն 'ի լեարդէն (ճիկեր), ևս բուն գործողութիւնը կը կարգադրեն. ջիղերու սաստիկ ձգմանը (ժըթալ) դեղերու մէջ պանչելի ներգործութիւն մի ունի և լերդէ ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ։

ԲՈՐԲՈՔՈՒՄՆ ԹՈՔԱԽԱՑԻՑ (պռոնշիտ) ՀԱԶ ԵՒ ՀԱՐԲՈՒԽ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնք ամեն ախտէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտանգաւոր է։ Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին առաջին նշանները կրնան միշտ կարգադրուիլ Հոլլօուէի հաչակաւոր դեղահատից միջոցաւ։ Ասոնք շուտով կը դարմանեն արեան որ և է ապժամանակեայ անշարժութիւնը, կը թեթևցնեն խցուած շնչերակները, կը բարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և կարողութիւն կուտան շնչափողին ու թոքերուն դիւրութեամբ ու կանոնաւորապէս գործելու։. Այս դեղահատերը՝ իրենց մաքրողական զօրութեամբը կը սրբեն արիւնը ամեն աղտեղութիւններէ, և այս եղանակաւ կը զօրացնեն զգրութիւնը (սիսթեմ) ընդդէմ ծիւրական ախտի, շնչարգելութեան, և ուրիշ թոքային տկարութեանց։

ՏԿԱՐԱՑԵԱԼ ՄԱՐՄՆԱՑԻՆ ԲԱՂԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տկարութեան, թուլութեան և ջղացաւութեան դէպքերու մէջ, որոնք որ և է բնական կամ գերբնական չափազանցութենէ յառաջ եկած են, այս դեղահատից պէտքական և նորոգիչ ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարսողութիւնը կը վերահաստատէ, մարմնոյն ամեն հիւթոց թափումը կը կանոնաւորէ, ջղային գրութիւնը կը զօրացնէ, հիւանդին միտքը կը յարդարէ և կերպապէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ։

Հոլլօուէի դեղահատերը ամենէն օգտակար դեղերն են հետևեալ հիւանդութեանց համար։

Շնչարգելութիւն,	Յօդացաւութիւն,	Թոքացաւութիւն,
Մախձային ախտք,	Տեւատեսութիւն,	Ցաւք որովայնի,
Խիթ (ռանճը),	Ջրգողութիւն,	Միզարգելութիւն,
Հարբուխ,	Անմարսողութիւնք,	Բորբոքումն,
Ծիւրական ախտ,	Դալուկն,	Ախտք ընդերաց,
Թանչ (տէօանդըզ),	Բաբախումն սրտի,	Անկանոնութիւնք կանանց,
Խոյլ պարանոցի,	Քար կամ խիճ միզանոցի,	
Վէրնոտութիւն,		Մորթային հիւանդութիւնք,
Լերդի հիւանդութիւնք	Գլխացաւութիւն,	
Փողացաւ,	Ափրոդիտեան ախտք,	Խցողութիւնք։

Այս դեղահատերը, որ կը շինուին Հոլլօուէ բժշկին անձնական վերատեսչութեամբը, կը վաճառին իւր գործարանը 'ի Լոնտոն, Սթրէնտ կոչուած թաղը Թիւ 244, 'ի գին 1 և 1 $1/2$ շելինի, 2 $3/4$ և 4 $1/2$ շըլինի տուփը, ըստ մեծութեան տփոց։

Գիտել արժան է որ տալեալ հրահանգներ կան ամեն լեզուով որոցմէ մէկ հատ կը գտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ 'ի առաջնորդութիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ։ 19

Խմբագիր—տէր Հրատարակիչ,

[illegible]

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ